VEZENINE IN NAGELJNI

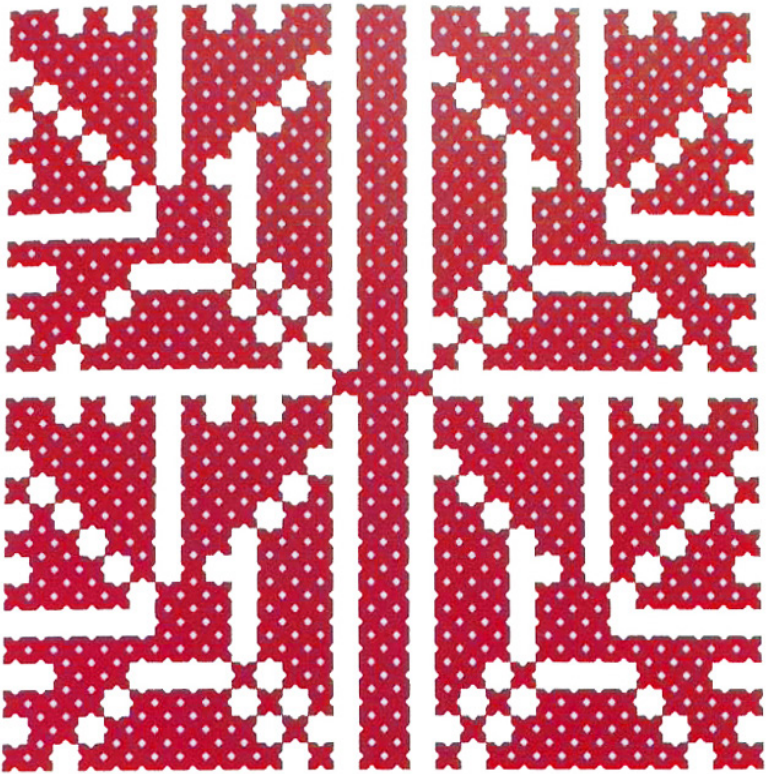

po sledeh dediščine vezenin

med Palestino in Slovenijo z Widad Kawar

VEZENINE IN NAGELJNI

po sledeh dediščine vezenin

med Palestino in Slovenijo z Widad Kawar

Marca 2018 sva se z Nado Pretnar podali v Aman v Jordaniji, da bi obiskali Widad Kawar, ustanoviteljico Tiraz Centre: Widad Kawar Home for Arab Dress (Center Tiraz: Dom Widad Kawar za arabske noše). Center, ki ga je leta 2014 ustanovila Widad Kawar, hrani najbogatejšo zbirko tako palestinskih kot jordanskih noš ter največjo zbirko sirskih noš izven Sirije. V zbirki Centra Tiraz je več kot 3000 noš in tkanin, mnoge iz druge polovice 19. stoletja.

Widad Kawar naju je sprejela v svojem prostornem domu, kjer sva lahko občudovali še druge eksponate iz njene zbirke. Med pogovorom z njo sva zgrabili priložnost za pogovor o pomenu in pomembnosti palestinskih vezenin za palestinsko kulturno dediščino, še posebej za palestinsko žensko.

Prav med tem pogovorom je Nada presenečeno odkrila povezavo med palestinskimi in slovenskimi vzorci.

Sledi prirejen prepis pogovora.

Fatima: Lahko spregovorite o tradcionalnem pomenu vezenin za palestinsko žensko? Kaj predstavljajo vezenine zanjo?

Widad: Vezenine so bile pomemben del življenja palestinske ženske. Njena spretnost in popolnost pri vezenju sta bila njena načina, da kot ženska pokaže svojo bistrost, spretnost in učinkovitost.

Ko je pokazala svojo uvezeno obleko, se je postavljala pred sovaščani. Šlo je ne le za njen ponos, ampak tudi za njeno identiteto.
V ponos ji je bilo pokazati, iz katere vasi prihaja, na kar so kazali vzorci, ki jih je uvezla na svojo obleko.
Prek vezenin je obujala spomine na svoje otroštvo, kar je dodaten razlog za njeno navezanost na vezenine. Deklice so rasle ob babicah, tetah in materah. Čas so preživljale tako, da so poslušale zgodbe, ki so jih ob popoldnevih med vezenjem pripovedovale ženske. To je bila pomembna izkušnja, saj jo je oblikovala kot žensko, istočasno pa ji je vlila ljubezen do vezenja.

Foto Matson Collection

Povezala se je s prijetnimi spomini na vsakdanje življenje, svatbe, nakupe, družino, sorodnike in vse, kar je vplivalo na njeno zgodnje življenje. Ti spomini in izkušnje so ostali z njo.

Fatima: Po letu 1948 so se ženske iz različnih vasi in mest, iz katerih so bile izgnane, znašle v begunskih taboriščih v neposrednem stiku z drugimi ženskami. Na kakšen način je to dejstvo vplivalo na vzorce njihovih vezenin glede na to, da je imela pred Nakbo vsaka vas svoje vzorce?

Widad: Res je, ta nova situacija, v kateri so se ženske iz različnih vasi nenadoma znašle druga ob drugi v begunskih taboriščih, je vplivala na vzorce. Ne smemo pa pozabiti, da se je postopek spremembe in prepletanja vzorcev na nošah začelo že dolgo pred letom 1948.

Kot vesta, je imela vsaka vas, vsako področje svoje natančno določene vzorce s križnim vbodom in s svojimi barvami. Na primer, ženske iz Ramale so uporabljale vinsko rdečo za vezenje svojih oblačil; ženske iz Gaze pa so uporabljale rožnato rdečo, iz Hebrona pa rjavkasto rdečo.

Različni odtenki rdeče so kazali na točno določeno območje Palestine, od koder je prihajala ženska. Na ta način so ženske lahko takoj ugotovile, iz katere vasi je dotična ženska: dovolj je bilo le pogledati odtenek barve vezenin na obleki.

Čeprav so bile ženske zelo navezane na svojo dediščino, so se začele pojavljati majhne spremembe, ki so vplivale na njihove lokalne vzorce. Do teh sprememb je na primer prišlo, ko so se na tržni dan ženske iz različnih vasi družile v bližnjem mestu ali pa ob petkih v mošeji in ob nedeljah pri maši.

Ob takih priložnostih so lahko opazovale vzorce, ki so se razlikovali od njihovih, in če jim je kak vzorec ugajal, so si ga zapomnile in kasneje vključile v svoje vezenine.

Torej to je bila prva faza sprememb lokalnih vzorcev.
Do naslednje, enako pomembne faze, pa je prišlo z uvozom sukanca DMC iz Francije. Ta vrsta sukanca je postajala vedno bolj priljubljena in je imela pomembno vlogo v zgodovini palestinskih vezenin. Velja poudariti, da je ta sukanec nadomestil tradicionalni svileni sukanec iz Sirije, ki so ga ženske uporabljale do tedaj.

Eden izmed razlogov za njegovo priljubljenost pa je bil ta, da je škatla sukancev prispela s knjižico novih vzorcev, ki so jih ženske lahko vezle. Te knjižice so vsebovale vzorce iz vzhodne Evrope. Ženske so tako postopoma začele vnašati te vzorce v svoje vezenje. Poglejta, tu imam primer knjižice z naslovom Jugoslovansko vezenje.

Foto Fatima Abbadi

Foto Fatima Abbadi

Nada: Res? Končno mi je nekaj jasno. Vam razložim: ko sem se prvič odpravila v Palestino, sem živela pri neki gospe iz Beit Sahourja. Tudi ona veze in se s tem deloma preživlja. Svojo dnevno sobo uporablja kot izložbo za svoje delo. Ko sem prvič vstopila v to sobo in videla blazine, prevleke za blazine, peresnice, prtičke in še veliko drugih uvezenih predmetov, me je prevzel občutek domačnosti. Nekaj, česar nisem znala takoj opisati, me je poneslo v moje otroštvo.

Ko pa sem si vzorce ogledala od blizu, sem se zavedela, da gledam točno tisti vzorec nageljna, ki so me ga kot deklico naučili vesti. Barve so bile drugačne, a vzorec je bil enak. Sedaj razumem, kako so nageljni in razni robovi, ki sem jih kot deklica vezla, pripotovali iz Slovenije, ki je bila včasih del Jugoslavije, v Palestino. Res sem zadovoljna, da ste razrešili to mojo uganko.

Widad: No, vzorci niso prihajali samo iz Jugoslavije, mnogo knjižic je vsebovalo bolgarske in romunske vzorce.
Če se vrnem k temu, kar sem pripovedovala, moram poudariti, da te spremembe niso bile tako očitne od samega začetka. Toda v 50. in 60. letih je postalo dokaj običajno, da so imele Palestinke v svojih domovih egipčanske revije o vezenju. Vsebovale so vzorce iz celega sveta, še posebej cvetlične vzorce, ki so jih ženske vnesle v svoje. S časoma so izvirne geometrične vzorce z ravnimi linijami nadomestile velike in pisane cvetlice, ptice …
Lahko rečemo, da se je ideja o tradicionalnih palestinskih vzorcih neprestano razvijala, še posebej v 50. in 60. letih.
Rada bi še poudarila, da ne glede na to, kako močno je njihov nov status begunk vplival na palestinske ženske, to ni preprečilo, da ne bi ohranile vezenja, ravno nasprotno.

Foto UNRWA Archive

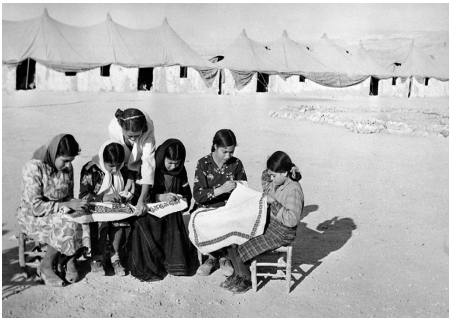

Foto UNRWA Archive

Fatima: Zakaj je po vašem mnenju vezenje danes še vedno tako pomembno?

Widad: Menim, da je pomembno, ker je povezano s palestinsko identiteto. To, da ženska obleče uvezeno nošo, pomeni, da je njena palestinska identiteta živa in močna. Čeprav je bila njena vas ali mesto uničeno in izbrisano in čeprav ji ni dovoljena vrnitev, ker ji Izrael ne priznava pravice do vrnitve, je to še vedno njena dediščina in te se ne more uničiti ali izbrisati.

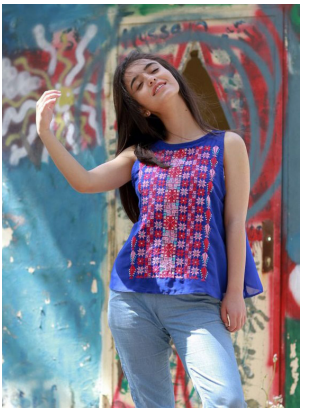

Foto from Taita Leila Collection

Nekaj zelo lepega se dandanes dogaja med dekleti mlajše generacije. Prišlo je do ponovne oživitve nošenja tradicionalne poročne obleke. Hkrati je postalo modno všivati tradicionalne vezene vzorce na moderna oblačila, kot so na primer kavbojke in jakne. To je pomemben del ohranjanja dediščine.

Nada: K temu bi rada dodala, da smo pred kakimi šestimi meseci organizirali razstavo o tradicionalnih palestinskih vezeninah v Trstu.
Pisala sem gospe iz Beit Sahourja in jo prosila za 60 kazal za knjige z uvezenimi vzorci, ki sem ji jih posredovala po elektronski pošti.

Rok je bil zelo kratek, a ji je uspelo v nekaj dneh s pomočjo njenih dveh najstniških vnukinj, ki so ji pomagale pri vezenju.

To je dokaz, da je bila ljubezen do vezenja prenesena mlajšim generacijam.
Vsaj v Beit Sahourju.

Foto Nada Pretnar

Fatima: Moje zadnje vprašanje je malo bolj osebno: vezenine zbirate že več kot 60 let, vse vaše življenje se vrti okrog te umetnosti. Kaj vam pomenijo vezenine?

Widad: Predvsem mi pomenijo “zgodovina Palestine”. Zrasla sem med Betlehemom in Ramalo in kamorkoli sem šla, sem vedno videla ženske, kako vezejo. Na tržnici – souqu v Ramali so ženske včasih nosile s seboj posebno in lepo ročno torbo.
Ročaja sta bila izdelana iz dveh kosov lesa, oljčnega lesa, nanju pa je bila pritrjena nekakšna vreča.
V tej torbi so ženske nosile vse potrebno za vezenje. Vsakič, ko so se ustavile, da bi si odpočile, so vzele ročno delo iz torbe in pričele vesti.

V Betlehemu pa so poznali posebno vrsto vboda, različnega od ostalih območij Palestine. Imenuje se zančni vbod. Uporabljali so ga na ob-

močju Betlehema in v vaseh v bližini Jeruzalema. Spominjam se, da kadarkoli sem obiskala prijateljice na njihovih domovih, so njihove mame vezle ta posebni vbod.
Pri enajstih letih sem začela obiskovati internatsko šolo ameriških kvekerjev v Ramali.

Foto Fatima Abbadi

Tam sem preživela devet let. Kvekerji so nas zelo spodbujali pri vezenju križnega vboda tako, da so se na šoli oblikovali krožki, med urami vezenja pa smo morali pripraviti različne vzorce s križnim vbodom.

V šoli so nas naučili neke vrste vboda, ki je iz Pensilvanije prihajal prek nizozemskih skupnosti, ki so živele i v Ameriki. Takrat se mi je zdelo nenavadno, da je bil ta nizozemski vzorec iz Pensilvanije izredno podoben vzorcem iz Ramale, zato smo ga kar pomešale z vzorci iz Ramale.

Tako je odraščanje med Betlehemom in Ramalo izoblikovalo mojo navezanost na vezenje. Vezenje me ponese nazaj v Palestino v 40. letih. To je bilo dobro obdobje za Palestino v ekonomskem smislu. Prav zara-

di moje navezanosti na to obdobje ima vezenje poseben pomen zame. Popelje me nazaj.

Vezenje je moja dediščina. Je moj dom.

Widad Kawar, foto Tiraz Centre

Fatima Abbadi, november 2018